

Rik Slabbinck

Een landschap. De onderste helft: drie horizontale stroken. Rood-oranje. Oranje-rood. Helemaal rechts, op de voorgrond, een hooimijt. Donkerbruin. Nog ernaast - een ervan haalt nog net het doek - twee knotwilgen zoals alleen Rik Slabbinck ze schilderde: weerbarstig. Op verf is niet bespaard, je ontwaart sporen van het paletmes, er is groen en wit, op zijn minst, een en ander lijkt weg geschraapt, het licht zoekt zich een weg doorheen de verfmassa. Erboven: strook vier. De smalste. Zij suggereert, in door een felle zon vervaalde kleuren, een kleine leefgemeenschap. De bovenste helft van het doek is geplamuurd roze. Ook in dit ruime segment zoeken witte vlekjes zich een weg. Alles lijkt gestold. Tot stilstand gekomen. Het leven wriemelt onderhuids.

Het doek heet "De Mooie Zomer". De titel mist wat pit. Ik zou woorden weglaten. Gewoon "Zomer". "Zomer" gewoon. Het werk meet 60 bij 73 centimeter en de kunstenaar werkte het af in 1991, het jaar van zijn dood. Het is Slabbinck ten voeten uit: geometrie en abstractie, licht houterig lyrisme, een geheel eigen manier van het aanbrengen van de verf, een vleug Fauvisme, maar vooral het werk van een colorist. Het oeuvre van Slabbinck is authentiek.

"Meetkerke". 1988: vlakken en kleuren, nauwelijks meer, zijn huizen geworden. De kerk is blauw. En dit voor een Cercle-fan! Links en rechts flaneren stroken blauwen en gelen het doek. Het meet 97 bij 130 centimeter.

Net zo knap vind ik "De Hoge Bomen". 1938. Een halve eeuw eerder geschilderd! Een donkere, dreigende dreef. Van de "Peintre Solaire" is nog geen sprake, maar wie goed kijkt, ziet in het duister de kleuren aanwaaien. Ze kiemen. Het jeukt bij de koppigaard. Hier voel je eigenlijk al dat het donkere palet van Permeke hem niet zint.

En zeggen dat ik Rik Slabbincks werk graag wilde toelichten, omdat ik zijn stillezens nooit heb kunnen vergeten. Om identieke schilderkundige eigenschappen. Maar het is van zijn landschappen dat ik nu in de ban ben geraakt. En dat hij voor Cercle Brugge supporterde. Ach, ook hij zat bij de "Frères" op school. In 1953, toen ik werd geboren, leefde hij een wijle in de Provence. Daar gingen de kleuren onder zijn vel kruipen. Ook dit is mijn band met het oeuvre van Slabbinck.

Al meer dan drie decennia is het wereldje van de zogenaamde “actuele beeldende kunsten” mijn biotoop. Maar wat zijn dat, actuele of eigentijdse beeldende kunsten? Dit definiëren is even onmogelijk als zeggen wat “kunst” is. Stapels boeken talloze tentoonstellingen reveleerden geen inzicht. Ook Jan Hoet wist het niet. Wat ik ondertussen wél weet is dat ik van kunst houd die zijn eigen weg gaat. Dat ik een boon heb voor al wie en wat eigenzinnig is. Voor “beelden” die me laten dromen of me doen nadenken. Of me aan het twijfelen brengen.

En spectaculair hoeft dit niet te zijn. Een paar weken geleden, in een Londense galerie was dat... een uil. “Nigt Owl”. Nicola Hicks. Een sculptuur van zo’n 60 centimeter hoog. Meer nachtuil was niet mogelijk. Meer uil kon niet. Meer nacht al evenmin. Het dier was zwarter dan het donkerste donker. Ik tastte de geboetseerde klei af. Wist niet eens wie de kunstenaar was. Ik zag wel meteen dat ze subliem kon tekenen. Dieren. Houtskool op bruin inpakpapier. Ook voor Slabbinck was de tekening onontbeerlijk. Net zoals de luchten. Die van Sint-Pieters tot aan de Noordzee.

Van Thomas Schütte, een van mijn favoriete kunstenaars, zag ik in de Britse hoofdstad - in een galerie met naam en faam - voor het eerst werk dat me níét aansprak. Het was een pijnlijk ontwaken langs de Thames.

Ik hou ook van de ankerpunten die de kunstgeschiedenis hebben gemarkeerd. Van werken die door meer dan alleen maar de zogenaamde kenners gekend zijn, werken die al tijden weten te verrassen, die je wil blijven zien, waarvoor je desnoods een behoorlijke verplaatsing maakt. “Les Bourgeois de Calais” van Rodin bijvoorbeeld. Een Thalys van hier verwijderd. Is ook die groep beelden actueel of hedendaags? Ik denk van wel, maar ik laat het antwoord in het midden.

Géricault. De man schilderde meer dan tweehonderd (!) jaar geleden. Zijn werk was vorig jaar te zien in MSK van Gent. Aan de overzijde ben ik toen uiteraard ook nog in het S.M.A.K. eens langs gegaan. Ik ben erg nieuwsgierig, dus kom ik daar wel vaker. Wat ik er toen zag was boeiend, geestig en verrassend. Dit is het meestal. Maar het was Géricault, en vooral zijn portretten van geestesgestoorde mensen, die beklifden. Twee eeuwen geleden. Actuele kunst? Zonder twijfel!

Er is in de kunsten veel wat een rol speelt bij het bepalen van kwaliteit en erkenning.

Er is te veel beeldende kunst, zucht ik al eens. Ik kan het nog amper bijbenen. Onvermoed beeldend werk uit tot voor kort artistiek volslagen onbekende continenten is er de laatste jaren bijgekomen. En er is heus veel meer dan Ai Wei Wei. Een criticus lijkt me gedoemd te selecteren. Hij of zij elimineert op de duur uit zelfbehoud. En altijd moet je op je hoede zijn voor omgevingsfactoren. Voor randfenomenen. Voor zaken als aankondigingen, locaties, connecties, drukwerk... Voor datgene ook wat we wel eens bij het louter commerciële wegzetten. Kunst die alleen bravoure uitstraalt, die vooral wil behagen en die bij manier van spreken vlot over de toonbank gaat. Ik weet het: hier is de grens meer dan ooit flinterdun geworden. Het draait eigenlijk uiteindelijk altijd om geld. Het is dus geen sinecure om kunst in woorden vatten. Om een kunstenaar correct te duiden. In te schatten of de verdiensten terecht zijn. Of faam op kwaliteit is gebaseerd. Onzekerheid is troef.

Maar zekerheden hoeven we van kunst niet te verwachten. Wie verslaafd is aan kunst kan leven met meer dan enige onzekerheid. In het andere geval blijf je steken in wat al was. Maar je ziet zo veel als je (aan)kan en je vergelijkt. Je associeert. En dan komen de vragen. Kan een kunstenaar vandaag zijn ogen sluiten voor het feit dat we de aarde naar de knoppen helpen? Dat het journaal een horrorfilm is geworden? Er zijn er die vinden van niet. Lang geleden die van Cobra bijvoorbeeld. Of wil je - en kan dit - stillevens schilderen of een nachtuil boetseren, met als motivering: alle zekerheden zijn verdwenen, de wereld is een zootje, alles is corrupt, er is zo veel lelijkheid en wreedheid, ik ga maar eens pure schoonheid maken? Een mooi, beklijvend beeld.

Twee jaar geleden zag ik van Sam Dillemans in het Kasteel van Gaasbeek (in het royale groen van Vlaams Brabant), waar geregeld tentoonstellingen plaatsvinden trouwens, een tweehonderdtal geschilderde portretten. Niets dan koppen van bekende auteurs. Frenetiek geborsteld. Dillemans, kunstschilder, de zoon van de oud-universiteitsrector. Dillemans leest. Dillemans verslindt boeken. Dillemans kent de kunstgeschiedenis. Ik herinner me, alsof het gisteren was, nog de kop van Godfried Bomans. Een paar lijnen. Mooi? Niet echt. Maar raak. Dillemans leeft als een monnik en een topsporter, hij bokst, staat mentaal en fysiek vlijmscherp, is een beeld op zich, zegt al schaduwboksend en in bloot

bovenlijf - de camera loopt ondertussen... - interessante dingen... De man beheerst niet alleen het beeld, maar ook het woord. Tweehonderd portretten. Tweehonderd auteurs. Waren dat niet wat overdreven veel portretten voor een relatief klein kasteel? Ik vond van wel. Maar de schilder staat scherp, is veeleisend, is sterk, is gul. Gulzig. De Brugse auteur David Van Reybroeck, onlangs te gast in "Zomergasten" op de Nederlandse televisie, vond ook dat het goed, zelfs onvergetelijk was. De massa bezoekers gaf hem gelijk.

We worden met beelden overstelpt. Het woord klampt zich vast en schuilt daar waar het nog kan. Het boek lijdt. Boksen, een afgetraind lichaam, sterke portretten en volle, zinvolle zinnen. Volzinnen. Het is veel samen. Daar smullen we van.

Ik haal wat oeuvres aan in de hoop Rik Slabbinck en dat van hem te positioneren.

De Brugse kunstenaar Robert Devriendt. Hij maakt kleine schilderijtjes. Niet groter dan een lucifersdoosje. Fragmenten, zegt hij, van een verhaal dat je als bezoeker zelf mag samenstellen. Zonder woorden. En zo klein. Ook dit gaat er vlot in. Ik wil maar zeggen dat gimmicks hun rol spelen in de kunsten. Vondsten zijn belangrijk. Maar dit is van alle tijden. Deze week nog geleerd dat zelfs kunstboeken vandaag een kunstwerk moeten zijn.

En toch. Het is niet omdat er veel kunst is, niet omdat er te veel kunst is, omdat er almaar beelden bijkomen, dat we een klassenbak als Luc Peire bijvoorbeeld mogen vergeten. Knap museum in Knokke. En dan? Wie kent Dan Van Severen nog? Toen ik een jong criticus was, was deze minimalist in onze kontreien zowaar een beetje God. Morandi scoort in Bozar. Het publiek verdringt zich. Idem voor Borremans. Of zijn werk voor een tentoonstelling naar Israël mocht? Ik vind Borremans oké. Maar ik ken nog Borremansen. Wat is het dat hij het "maakt" en anderen niet? Louter het werk? Of is het ook de kleine kluizenaar die eindelijk naar buiten treedt? Het toneelstuk dat er rond wordt gesponnen? Paus Hoet die zijn zegen gaf? De locatie? Het spel met woorden?

Kijk eens aan, daar zijn de woorden weer. Of zijn het de centen? De collectioneurs? Ik weet het niet. Ik ben criticus. Liefhebber. Ik ga kijken. En hoop te genieten. Of te twifelen.

Ik vond de landschappen van Morandi weergaloos. Terwijl haast iedereen, ook ik, voor zijn stilleven naar Brussel was gegaan. Vreemd. Dit had ik nu ook met Slabbinck.

Ook van de Bruggeling, die precies 100 jaar geleden werd geboren, herinnerde ik niets dan stilleven. Dikke verflagen en kleur. Kleur die vorm had gegeven en vorm was geworden. Wat stroef geschilderd. Zo anders. Nu ik zijn werk wat langer heb geobserveerd, staan de stilleven me voor de ogen. De stilte. De kleur en het lef van een geschilderde wilg waar de wind geen vat op heeft. Het absoluut minimale, het alledaagse, de synthese, de suggestie. De eigenzinnige manier van schilderen. Van wat langzaam maar zeker verdwijnt.

En hier, in De Dijk, zijn we samen voor het werk van Rik Slabbinck. In 1989 was ik te gast bij de toen 75-jarige kunstenaar. Ik ben en ik was 40 jaar jonger. Met knikkende knieën betrad ik het unieke huis, dat vandaag staat te verpauperen. Jammer, de biotoop van de man die de dingen met verf vorm en volume gaf, het licht liet spelen. In dat huis wellicht het enige deed wat hem echt boeide. Omdat hij zich daarin kon en wilde onderscheiden van vele, vele anderen.

Ik herinner me zijn eigenzinnigheid. Zijn nukkigheid bijna. Zijn hekel aan het gelul over kunst. Kijk gewoon. Het was zo en niet anders. Kijk, probeer ook te zien, stel geen vragen. Grote persoonlijkheid! Om zo snel het Vlaams Expressionisme en de raad van niemand minder dan Constant Permeke relatief snel in de wind te slaan.

Het Vlaamse Expressionisme was niet aan hem besteed. Hij koos evenmin voor de opkomende populariteit van de abstractie. Hij "borduurde" eigengereid voort op wat de kunstgeschiedenis had voortgebracht. Hij bleef figuratief werken, maar abstraheerde, soms strak, soms lyrisch. Soms in combinatie. En hij speelde met licht. Zijn grote verdienste. Zijn metier. Hij werd "le Peintre Solaire". Verblijven in Frankrijk en de Provence lieten hun sporen na.

Zeg nu zelf, wie een eretitel als "Peintre Solaire" krijgt toebedeeld, tot twee keer toe de Prijs van Rome wint, de Jeune Peinture Belge uit de grond heeft gestampt en geselecteerd is geworden voor belangwekkende internationale tentoonstellingen... Voor iemand met zo'n curriculum en zo'n onnavolgbaar palet moet een stadsmuseum toch een aparte ruimte voorzien?

Voor deze avond ben ik enkele mappen van de voorbije 20 jaar gaan grasduinen. Je ziet hoe je als criticus week na week bij een andere kunstenaar op bezoek bent. Hoewel de mens achter het werk je intrigeert, is er amper tijd voor vriendschap. Maar het went. Misschien komt het zelfs je objectiviteit ten goede. Het is met veel schroom dat ik naar oude recensies van mezelf kijk. Hoe je als gedreven, jonge, onervaren en voortvarende criticus kromme dingen recht schrijft of praat, van stronten parels maakt en heel af en toe het mes in de dingen zet. Maar met de jaren hou je de essentie over. Het werk zelf. Wat heelt. Het ligt op me te wachten, het boek van Alain de Botton: "Art as therapy". Ik heb onderhand mijn geloof verloren, ik heb behoorlijk vaker nee leren zeggen en ik hou van de stilte en van de eenvoud. Onrecht blijft een moeilijk te verdragen ding. In deze: een unieke woning die verpaupert.

Ik zei het al: al wat ik ooit heb geschreven zit in dikke mappen bijeen. Het is een klus die mijn vrouw klaart. Zij heeft orde. Zo'n overzicht zou praktisch kunnen zijn, maar ik kijk er zelden in. Het voelt stofferig. Wat minder bij Slabbinck. Maar toch: toen nog geen kleur in de krant. Ik heb toch even gebladerd en gezien dat mijn bezoek aan zijn atelier in de map van de jaren 89/90 zit.

Brugge barstte toen van de galleries, waaronder een paar van internationale allure. Slabbinck zou exposeren bij Emma Rotkiv in de Sint-Jakobsstraat. Het was de tijd dat Mia Tabé, de Brugse Japanse, sublieme poppen maakte, dat een groot deel van de beelden van Vermeersch door een aardbeving in Californië schade opliepen, dat de stad Brugge een rist werken van Raoul De Keyser kocht en Hendrik Brugmans lauwerde, dat Fontier de gedichten van Hölderlin vertaald had, dat de stad met Nyssen en Scherpereel twee fantasten kende, dat de aangespoelde Amerikaanse Linda Salva actief was in haar winkeltje in het Genthof, dat galerie Minotaurus op volle toeren draaide, dat Innegraeve zich meer dan behoorlijk van "maestro" Moore los aan het beitelen was en dat de veel te jong gestorven Willie Lambrecht heel goed was. Met waterverf. Ook hij zo anders dan de anderen.

Dat in Park Sebrechts des zomers sculpturen stonden, dat in de Katelijnestraat iets rond Rainer Maria Rilke gebeurde, dat Baron Mittelfinger met regelmaat shockeerde, dat ik Minnebo te ongebreideld bezong en dat Marc Eyskens liet zien dat hij eigenlijk niet kon schilderen. Theo Wijnhoven was nog speels, jong en ondeugend.

Het Brugge van vandaag appelleert vooral aan musea. Helaas staan deze zelden vol kunst, maar zijn ze met bier, chocola en lampen gevuld. Moge het Brugge van grootmeester Rik Slabbinck en van deze jongen iets minder Disney zijn...

Johan DEBRUYNE, september 2014

criticus <H> ART, kunstenmagazine